

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΥΠΑΤΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΤΗΣ
ΕΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ
ΚΟΙΝΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Βρυξέλλες, 6.4.2016
JOIN(2016) 18 final

**ΚΟΙΝΗ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ**

Κοινό πλαίσιο για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών

Απόκριση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το περιβάλλον ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης μεταβλήθηκε δραματικά κατά τα τελευταία έτη. Οι βασικές προκλήσεις για την ειρήνη και τη σταθερότητα στην ανατολική και νότια γειτονία της ΕΕ εξακολουθούν να υπογραμμίζουν την ανάγκη η Ένωση να προσαρμόσει και να αυξήσει τις ικανότητές της ως συντελεστής ασφάλειας δίδοντας ιδιαίτερη έμφαση στη στενή σχέση μεταξύ της εξωτερικής και της εσωτερικής ασφάλειας. Πολλά από τα υφιστάμενα προβλήματα σε θέματα ασφάλειας, ειρήνης και ευημερίας προέρχονται από την αστάθεια που επικρατεί στην άμεση γειτονία της ΕΕ και από τις μεταβαλλόμενες μορφές των απειλών. Στις πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές του το 2014, ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ, τόνισε ότι «πρέπει να καταβάλουμε προσπάθειες για να καταστήσουμε την Ευρώπη ισχυρότερη όσον αφορά ζητήματα ασφάλειας και άμυνας» και να συνδυάσουμε ευρωπαϊκά και εθνικά μέσα με πιο αποτελεσματικό τρόπο απ' ό, τι στο παρελθόν. Επιπλέον, κατόπιν πρόσκλησης του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων της 18ης Μαΐου 2015, η Ύπατη Εκπρόσωπος, σε στενή συνεργασία με τις υπηρεσίες της Επιτροπής και τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας (ΕΟΑ) και σε διαβούλευση με τα κράτη μέλη της ΕΕ, ανέλαβε να παρουσιάσει το εν λόγω κοινό πλαίσιο με εφαρμόσιμες προτάσεις που θα συντελέσουν στην αντιμετώπιση υβριδικών απειλών και στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας της ΕΕ και των κρατών μελών, καθώς και των εταίρων¹. Τον Ιούνιο του 2015, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπενθύμισε την ανάγκη να κινητοποιηθούν μέσα της ΕΕ για να διευκολυνθεί η αντιμετώπιση υβριδικών απειλών².

Ενώ οι ορισμοί των υβριδικών απειλών ποικίλουν και πρέπει να παραμείνουν ευέλικτοι ώστε να ανταποκρίνονται στην εξελισσόμενη φύση τους, η έννοια έχει στόχο να καλύψει τον συνδυασμό καταναγκαστικής και ανατρεπτικής δραστηριότητας, συμβατικών και μη συμβατικών μεθόδων (π.χ. διπλωματικές, στρατιωτικές, οικονομικές, τεχνολογικές μέθοδοι) που χρησιμοποιούνται με συντονισμένο τρόπο από κρατικούς ή μη κρατικούς παράγοντες για την επίτευξη ειδικών στόχων, παραμένοντας ωστόσο κάτω από το όριο της επίσημης κήρυξης πολέμου. Συνήθως δίνεται έμφαση στην εκμετάλλευση των τρωτών σημείων του στόχου και στη δημιουργία αμφιβολιών προκειμένου να παρεμποδίζονται οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Οι μαζικές εκστρατείες παραπληροφόρησης που χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για τον έλεγχο της πολιτικής αφήγησης ή τη ριζοσπαστικοποίηση ατόμων, η στρατολόγηση και οι άμεσοι παράγοντες υποκατάστασης μπορούν να αποτελέσουν τα μέσα υβριδικών απειλών.

Στον βαθμό που η αντιμετώπιση υβριδικών απειλών αφορά την εθνική ασφάλεια και άμυνα, καθώς και τη διατήρηση του νόμου και της τάξης, η πρωταρχική ευθύνη ανήκει στα κράτη μέλη, δεδομένου ότι τα εθνικά τρωτά σημεία είναι διαφορετικά για κάθε χώρα. Ωστόσο, πολλά κράτη μέλη της ΕΕ αντιμετωπίζουν κοινές απειλές, οι οποίες μπορούν να έχουν επίσης ως στόχο διασυννοριακά δίκτυα ή υποδομές. Οι απειλές αυτές

¹ Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας (ΚΠΑΑ), Μάιος 2015 [Consilium 8971/15]

² Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Ιούνιος 2012 [EUCO 22/15]

μπορούν να αντιμετωπιστούν πιο αποτελεσματικά κατά συντονισμένο τρόπο σε επίπεδο ΕΕ με τη χρήση των πολιτικών και μέσων της ΕΕ ώστε να τεθούν σε εφαρμογή η ευρωπαϊκή αλληλεγγύη, η αμοιβαία συνδρομή και το πλήρες δυναμικό της Συνθήκης της Λισαβόνας. Οι πολιτικές και τα μέσα της ΕΕ μπορούν, και ως έναν σημαντικό βαθμό το πράττουν ήδη, να διαδραματίσουν βασικό ρόλο προστιθέμενης αξίας στη διαμόρφωση της σωστής αντίληψης. Τούτο συμβάλλει στη βελτίωση της ανθεκτικότητας των κρατών μελών να αντιμετωπίζουν κοινές απειλές. Η εξωτερική δράση της Ένωσης, που προτείνεται στο παρόν πλαίσιο, κατευθύνεται από τις αρχές που ορίζονται στο άρθρο 21 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), οι οποίες συμπεριλαμβάνουν τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου, την οικουμενικότητα και το αδιαίρετο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τον σεβασμό των αρχών του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και του διεθνούς δικαίου³.

Η παρούσα κοινή ανακοίνωση αποσκοπεί στο να διευκολύνει μια ολιστική προσέγγιση που θα επιτρέψει στην ΕΕ, σε συντονισμό με τα κράτη μέλη, να αντιμετωπίσει ειδικά τις απειλές υβριδικού χαρακτήρα με τη δημιουργία συνεργειών μεταξύ όλων των κατάλληλων μέσων και την ενίσχυση της στενής συνεργασίας μεταξύ όλων των σχετικών παραγόντων⁴. Οι δράσεις στηρίζονται στις υφιστάμενες στρατηγικές και τομεακές πολιτικές που συμβάλλουν στην επίτευξη μεγαλύτερης ασφάλειας. Ειδικότερα, το ευρωπαϊκό θεματολόγιο για την ασφάλεια⁵, η προσεχής συνολική στρατηγική της ΕΕ σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας και το σχέδιο δράσης για την ευρωπαϊκή άμυνα⁶, η στρατηγική της ΕΕ για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο⁷, η στρατηγική για την ενεργειακή ασφάλεια⁸, η Ευρωπαϊκή στρατηγική θαλάσσιας ασφαλείας⁹ αποτελούν μέσα που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην αντιμετώπιση υβριδικών απειλών.

Δεδομένου ότι το ΝΑΤΟ εργάζεται επίσης για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών και ότι το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων πρότεινε να ενταθούν η συνεργασία και ο συντονισμός σ' αυτόν τον τομέα, ορισμένες από τις προτάσεις αποσκοπούν στο να ενισχυθεί η συνεργασία ΕΕ-ΝΑΤΟ για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών.

Η προτεινόμενη απόκριση επικεντρώνεται στα ακόλουθα στοιχεία: βελτίωση της ευαισθητοποίησης, ενίσχυση της ανθεκτικότητας, πρόληψη, αντιμετώπιση κρίσεων και ανάκαμψη.

³ Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ είναι δεσμευτικός για τα θεσμικά όργανα και τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης.

⁴ Πιθανές νομοθετικές προτάσεις θα υπαχθούν στις απαιτήσεις της Επιτροπής για τη βελτίωση της νομοθεσίας, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής για τη βελτίωση της νομοθεσίας, SWD(2015) 111.

⁵ COM(2015) 185 final.

⁶ Θα υποβληθούν το 2016.

⁷ Πλαίσιο ενωσιακής πολιτικής της άμυνας στον κυβερνοχώρο [Consilium 15585/14] και κοινή ανακοίνωση με τίτλο «Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο: Για έναν ανοικτό, ασφαλή και προστατευμένο κυβερνοχώρο», JOIN(2013) 1].

⁸ Κοινή ανακοίνωση με τίτλο «Ευρωπαϊκή στρατηγική για την ενεργειακή ασφάλεια», Μάιος 2014 [SWD(2014) 330].

⁹ Κοινή ανακοίνωση με τίτλο «Για έναν ανοικτό και ασφαλή παγκόσμιο θαλάσσιο τομέα: στοιχεία για μια στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ασφάλεια στη θάλασσα» — JOIN(2014) 9 final — 06/03/2014.

2. ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΥΒΡΙΔΙΚΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΑΠΕΙΛΗΣ

Οι υβριδικές απειλές αποσκοπούν στο να εκμεταλλευτούν τα τρωτά στοιχεία μια χώρας και συχνά επιδιώκουν να υπονομεύσουν τις θεμελιώδεις δημοκρατικές αξίες και ελευθερίες. Ως πρώτο βήμα, η Ύπατη Εκπρόσωπος και η Επιτροπή θα συνεργασθούν με τα κράτη μέλη ώστε να ενισχυθεί η σωστή αντίληψη της κατάστασης μέσω της παρακολούθησης και της αξιολόγησης των κινδύνων που μπορεί να απειλούν τα τρωτά σημεία της ΕΕ. Η Επιτροπή αναπτύσσει μεθόδους εκτίμησης του κινδύνου για την ασφάλεια ώστε να ενημερώνονται οι φορείς λήψης αποφάσεων και να προωθείται η χάραξη πολιτικής βάσει εκτίμησης του κινδύνου σε τομείς που εκτείνονται από την ασφάλεια της αεροπορίας έως τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Επιπλέον, θα ήταν ενδεδειγμένο τα κράτη μέλη να πραγματοποιήσουν έρευνα για να εντοπιστούν οι ευάλωτοι σε υβριδικές απειλές τομείς. Σκοπός είναι να προσδιοριστούν δείκτες υβριδικών απειλών και να ενσωματωθούν στους μηχανισμούς έγκαιρης προειδοποίησης και στους υφιστάμενους μηχανισμούς εκτίμησης του κινδύνου και να γίνονται αμοιβαία γνωστοί με τον κατάλληλο τρόπο.

Δράση 1: *Τα κράτη μέλη, με την κατάλληλη υποστήριξη από την Επιτροπή και την Ύπατη Εκπρόσωπο, καλούνται να δρομολογήσουν μια έρευνα για κινδύνους υβριδικών απειλών με σκοπό να εντοπιστούν τα βασικά τρωτά σημεία, καθώς και να προσδιοριστούν ειδικοί δείκτες υβριδικών απειλών που μπορούν ενδεχομένως να στρέφονται κατά εθνικών και πανευρωπαϊκών δομών και δικτύων.*

3. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΕ: ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

3.1. Μονάδα Ανάλυσης Υβριδικών Απειλών της ΕΕ

Είναι σημαντικό η ΕΕ, σε συντονισμό με τα κράτη μέλη, να διαθέτει ικανοποιητικό επίπεδο ορθής αντίληψης της κατάστασης, έτσι ώστε να εντοπίζεται κάθε αλλαγή στο περιβάλλον ασφάλειας που συνδέεται με υβριδική δραστηριότητα τόσο από κρατικούς όσο και από μη κρατικούς παράγοντες. Για την αποτελεσματική αντιμετώπιση υβριδικών απειλών, είναι σημαντικό να βελτιωθεί η ανταλλαγή πληροφοριών και να προωθηθεί η κατάλληλη ανταλλαγή πληροφοριών ασφάλειας μεταξύ τομέων και μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των κρατών μελών της και των εταίρων.

Μια Μονάδα Ανάλυσης Υβριδικών Απειλών της ΕΕ θα προσφέρει ένα ενιαίο πλαίσιο για την ανάλυση των υβριδικών απειλών και θα δημιουργηθεί στο πλαίσιο του Κέντρου ανάλυσης πληροφοριών της ΕΕ (INTCEN) στην Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (EYED). Η Μονάδα αυτή θα λαμβάνει, θα αναλύει και θα ανταλλάσσει διαβαθμισμένες πληροφορίες και πληροφορίες ανοικτής πηγής, ειδικότερα, σχετικά με δείκτες και προειδοποιήσεις για υβριδικές απειλές από διάφορους εμπλεκόμενους παράγοντες εντός της EYED (περιλαμβανομένων των αντιπροσωπειών της ΕΕ), την Επιτροπή (με τους σχετικούς οργανισμούς της ΕΕ¹⁰) και τα κράτη μέλη. Σε συνδυασμό

¹⁰ Σύμφωνα με τις εντολές τους.

με τους υφιστάμενους παρόμοιους φορείς σε ενωσιακό¹¹ και εθνικό επίπεδο, η εν λόγω Μονάδα θα αναλύει τις εξωτερικές πτυχές των υβριδικών απειλών που στρέφονται τόσο κατά της ΕΕ όσο και των γειτονικών της χωρών, με σκοπό να αναλύει γρήγορα σχετικά συμβάντα και να ενημερώνει τις διαδικασίες λήψης στρατηγικών αποφάσεων της ΕΕ, μεταξύ άλλων, με την παροχή εισροών στην εκτίμηση του κινδύνου για την ασφάλεια που διενεργείται σε επίπεδο ΕΕ. Τα αναλυτικά συμπεράσματα της εν λόγω Μονάδας Ανάλυσης Υβριδικών Απειλών θα υποβάλλονται σε επεξεργασία και θα διεκπεραιώνονται σύμφωνα με τους κανόνες και κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία των διαβαθμισμένων πληροφοριών και δεδομένων¹². Η Μονάδα αυτή θα πρέπει να δρα ως σύνδεσμος με τους υφιστάμενους φορείς σε επίπεδο ΕΕ και σε εθνικό επίπεδο. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να δημιουργήσουν εθνικά σημεία επαφής που θα είναι συνδεδεμένα με τη Μονάδα Ανάλυσης Υβριδικών Απειλών της ΕΕ. Προσωπικό εντός και εκτός της ΕΕ (συμπεριλαμβανομένων εκείνων που είναι τοποθετημένοι σε αντιπροσωπείες της ΕΕ, σε επιχειρήσεις και αποστολές) και στα κράτη μέλη θα πρέπει επίσης να εκπαιδευτούν για να αναγνωρίζουν τις πρώιμες ενδείξεις υβριδικών απειλών.

Δράση 2: Δημιουργία μιας Μονάδας Ανάλυσης Υβριδικών Απειλών της ΕΕ στο πλαίσιο της υφιστάμενης δομής INTCEN της ΕΕ, ικανής να λαμβάνει και να αναλύει διαβαθμισμένες πληροφορίες και πληροφορίες ανοικτής πηγής σχετικά με υβριδικές απειλές. Τα κράτη μέλη καλούνται να δημιουργήσουν εθνικά σημεία επαφής σχετικά με υβριδικές απειλές ώστε να εξασφαλίζονται η συνεργασία και η ασφαλής επικοινωνία με τη Μονάδα Ανάλυσης Υβριδικών Απειλών.

3.2. Στρατηγική επικοινωνία

Οι δράστες υβριδικών απειλών μπορούν να διαδίδουν συστηματικά παραπληροφόρηση, μεταξύ άλλων, μέσω στοχευμένων εκστρατειών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, επιδιώκοντας με αυτόν τον τρόπο να ριζοσπαστικοποιήσουν άτομα, να αποσταθεροποιήσουν την κοινωνία και να ελέγξουν την πολιτική αφήγηση. Η ικανότητα αντιμετώπισης υβριδικών απειλών με τη χρήση της ορθής **στρατηγικής επικοινωνίας** είναι ουσιαστική. Η ταχεία πραγματική αντίδραση και η αύξηση της ευαισθητοποίησης του κοινού σχετικά με υβριδικές απειλές αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας της κοινωνίας.

Η στρατηγική επικοινωνία θα πρέπει να κάνει πλήρη χρήση των κοινωνικών μέσων ενημέρωσης, καθώς και των παραδοσιακών οπτικών, ακουστικών και διαδικτυακών μέσων ενημέρωσης. Η ΕΥΕΔ, στηριζόμενη στις δραστηριότητες της Ειδικής Ομάδας «East and Arab-Stratcom» (Ανατολική και Αραβική Στρατηγική Διοίκηση), θα πρέπει να βελτιστοποιήσει τη χρήση διερμηνέων και μεταφραστών που κατέχουν άριστα τις σχετικές γλώσσες εκτός ΕΕ και ειδικών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που να μπορούν να παρακολουθούν πληροφορίες εκτός ΕΕ και να εξασφαλίζουν στοχευμένη επικοινωνία για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Επιπλέον, τα κράτη μέλη θα πρέπει να

¹¹ Για παράδειγμα, το Ευρωπαϊκό Κέντρο για τα εγκλήματα στον κυβερνοχώρο και το Ευρωπαϊκό Αντιτρομοκρατικό Κέντρο της Ευρώπης, ο Frontex, η ομάδα αντιμετώπισης έκτακτων αναγκών στην πληροφορική της ΕΕ (CERT).

¹² Οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995.

αναπτύξουν συντονισμένους μηχανισμούς στρατηγικής επικοινωνίας για την υποστήριξη του εντοπισμού των πηγών παραπληροφόρησης και της καταπολέμησής τους προκειμένου να εκθέτουν τις υβριδικές απειλές.

Δράση 3: *Η Ύπατη Εκπρόσωπος θα διερευνήσει με τα κράτη μέλη τους τρόπους αναβάθμισης και συντονισμού της ικανότητας για την παροχή προορατικής στρατηγικής επικοινωνίας και για την καλύτερη δυνατή χρήση των ειδικών στην παρακολούθηση των μέσων ενημέρωσης και των επαγγελματιών του γλωσσικού τομέα.*

3.3. Κέντρο αριστείας για την «αντιμετώπιση υβριδικών απειλών»

Με βάση την πείρα ορισμένων κρατών μελών και οργανισμών-εταίρων¹³, ένα πολυεθνικό ίδρυμα ή ένα δίκτυο πολυεθνικών ιδρυμάτων θα μπορούσαν να λειτουργούν ως Κέντρο Αριστείας για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών. Ένα τέτοιο Κέντρο θα μπορούσε να επικεντρωθεί σε μια έρευνα σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο εφαρμόστηκαν υβριδικές στρατηγικές και θα μπορούσε να ενθαρρύνει την ανάπτυξη νέων εννοιών και τεχνολογιών στον ιδιωτικό τομέα και τη βιομηχανία με σκοπό να βοηθήσει τα κράτη μέλη να ενισχύσουν την ανθεκτικότητά τους. Η έρευνα θα μπορούσε να συμβάλει στην εναρμόνιση των ενωσιακών και εθνικών πολιτικών, δογμάτων και εννοιών, και να διασφαλίσει ότι κατά τη λήψη αποφάσεων λαμβάνονται υπόψη η πολυπλοκότητα και οι ασάφειες που συνδέονται με υβριδικές απειλές. Ένα τέτοιο κέντρο θα πρέπει να προβλέψει προγράμματα για την προώθηση της έρευνας και των ασκήσεων, ούτως ώστε να βρεθούν πρακτικές λύσεις για την αντιμετώπιση υφιστάμενων προβλημάτων που προκαλούνται από υβριδικές απειλές. Η ισχύς ενός τέτοιου Κέντρου θα βασίζεται στην εμπειρογνωμοσύνη που θα αναπτύξουν οι πολυεθνικοί και διατομεακοί συμμετέχοντες σε αυτό από τον πολιτικό και στρατιωτικό, τον ιδιωτικό και τον ακαδημαϊκό τομέα.

Ένα τέτοιο Κέντρο θα πρέπει να συνεργάζεται στενά με τα υφιστάμενα κέντρα αριστείας της ΕΕ¹⁴ και του ΝΑΤΟ¹⁵ προκειμένου να επωφεληθεί από τις γνώσεις που έχουν αποκτηθεί για τις υβριδικές απειλές από την άμυνα στον κυβερνοχώρο, τη στρατηγική επικοινωνία, τη συνεργασία στρατιωτικού και μη στρατιωτικού τομέα, την ενέργεια και την αντιμετώπιση κρίσεων.

Δράση 4: *Τα κράτη μέλη καλούνται να εξετάσουν τη δημιουργία ενός Κέντρου Αριστείας για την «αντιμετώπιση υβριδικών απειλών».*

4. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΕ: ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η ανθεκτικότητα είναι η ικανότητα αντοχής στην πίεση και ανάκαμψης με ισχυρότερες αντιστάσεις. Για την αποτελεσματική αντιμετώπιση υβριδικών απειλών, πρέπει να

¹³ Κέντρα Αριστείας του ΝΑΤΟ.

¹⁴ Π.χ. Ινστιτούτο Μελετών της ΕΕ για Θέματα Ασφάλειας (EU ISS), θεματικά κέντρα αριστείας της ΕΕ σε θέματα ΧΒΡΠ.

¹⁵ http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_68372.htm.

αντιμετωπιστούν οι πιθανές αδυναμίες των βασικών υποδομών, των αλυσίδων εφοδιασμού και της κοινωνίας. Με την αξιοποίηση των μέσων και των πολιτικών της ΕΕ, οι υποδομές σε επίπεδο ΕΕ μπορούν να γίνουν πιο ανθεκτικές.

4.1. Προστασία των υποδομών ζωτικής σημασίας

Είναι σημαντικό να προστατευθούν οι υποδομές ζωτικής σημασίας (π.χ. ενεργειακή εφοδιαστική αλυσίδα, μεταφορές), δεδομένου ότι μια μη συμβατική επίθεση από δράστες υβριδικής απειλής σε οποιονδήποτε «ευάλωτο στόχο» θα μπορούσε να δημιουργήσει σοβαρή οικονομική ή κοινωνική διαταραχή. Για να εξασφαλιστεί η προστασία των υποδομών ζωτικής σημασίας, το ευρωπαϊκό πρόγραμμα προστασίας των υποδομών ζωτικής σημασίας¹⁶ (EPCIP) παρέχει μια διατομεακή προσέγγιση πολλαπλών κινδύνων, εξετάζοντας τις αλληλεξαρτήσεις, με βάση την υλοποίηση δραστηριοτήτων στο πλαίσιο των αξόνων εργασίας που συνίστανται στην πρόληψη, την ετοιμότητα και την απόκριση. Η οδηγία για τις ευρωπαϊκές υποδομές ζωτικής σημασίας¹⁷ θεσπίζει μια διαδικασία προσδιορισμού και χαρακτηρισμού των ευρωπαϊκών υποδομών ζωτικής σημασίας (ΕΥΣΖ), καθώς και μια κοινή προσέγγιση για την αξιολόγηση της ανάγκης βελτίωσης της προστασίας τους. Θα πρέπει, ιδίως, να αρχίσουν εκ νέου οι εργασίες στο πλαίσιο της οδηγίας για να ενισχυθεί η ανθεκτικότητα των υποδομών ζωτικής σημασίας που αφορούν τις μεταφορές (π.χ. τα κύρια αεροδρόμια και οι εμπορικοί λιμένες της ΕΕ). Η Επιτροπή θα εξετάσει το ενδεχόμενο ανάπτυξης κοινών μέσων, συμπεριλαμβανομένων των δεικτών, για τη βελτίωση της ανθεκτικότητας υποδομών ζωτικής σημασίας έναντι υβριδικών απειλών σε όλους τους σχετικούς τομείς.

Δράση 5: Η Επιτροπή, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη και τους εμπλεκόμενους παράγοντες, θα προσδιορίσει κοινά μέσα, συμπεριλαμβανομένων και δεικτών, με σκοπό να βελτιώσει την προστασία και την ανθεκτικότητα υποδομών ζωτικής σημασίας απέναντι σε υβριδικές απειλές σε σχετικούς τομείς.

4.1.1. Ενεργειακά δίκτυα

Η απρόσκοπτη παραγωγή και διανομή ηλεκτρικής ενέργειας είναι ζωτικής σημασίας για την ΕΕ και σημαντικές διακοπές ρεύματος θα μπορούσαν να καταστούν επιζήμιες. Ένα σημαντικό στοιχείο για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών είναι η περαιτέρω διαφοροποίηση των ενεργειακών πηγών, προμηθευτών και οδών της ΕΕ, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται πιο ασφαλής και ανθεκτικός ενεργειακός εφοδιασμός. Η Επιτροπή διενεργεί επίσης εκτίμηση του κινδύνου και της ασφάλειας (δοκιμές αντοχής) για μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στην ΕΕ. Προκειμένου να εξασφαλιστεί η ενεργειακή διαφοροποίηση, οι εργασίες στο πλαίσιο της στρατηγικής για την Ενεργειακή Ένωση εντείνονται: για παράδειγμα, ο Νότιος διάδρομος φυσικού αερίου που μπορεί να

¹⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Προστασίας της Υποδομής Ζωτικής Σημασίας,
12.12.2006, COM(2006) 786 τελικό.

¹⁷ Οδηγία 2008/114/ΕΚ του Συμβουλίου, της 8ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τον προσδιορισμό και τον χαρακτηρισμό των ευρωπαϊκών υποδομών ζωτικής σημασίας, και σχετικά με την αξιολόγηση της ανάγκης βελτίωσης της προστασίας τους (ΕΕ L 345 της 23.12.2008).

καταστήσει δυνατή τη μεταφορά φυσικού αερίου από την περιοχή της Κασπίας στην Ευρώπη και την εγκατάσταση στη Βόρεια Ευρώπη κόμβων υγροποιημένου φυσικού αερίου που λειτουργούν με πολλούς προμηθευτές. Το παράδειγμα αυτό πρέπει να ακολουθήσουν τόσο η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη όσο και η Μεσόγειος, όπου αναπτύσσεται ένας κόμβος φυσικού αερίου¹⁸. Η αναπτυσσόμενη αγορά για υγροποιημένο φυσικό αέριο θα συμβάλει επίσης θετικά στην επίτευξη του στόχου αυτού.

Όσον αφορά τα πυρηνικά υλικά και τις εγκαταστάσεις, η Επιτροπή υποστηρίζει την ανάπτυξη και υιοθέτηση των υψηλότερων προτύπων ασφάλειας, ενισχύοντας έτσι την ανθεκτικότητά τους. Η Επιτροπή ενθαρρύνει τη συνεπή μεταφορά και εφαρμογή της οδηγίας για την πυρηνική ασφάλεια¹⁹, η οποία καθορίζει κανόνες για την πρόληψη ατυχημάτων και τον μετριασμό των συνεπειών των ατυχημάτων, καθώς και των διατάξεων της οδηγίας για τους βασικούς κανόνες ασφαλείας²⁰ σχετικά με τη διεθνή συνεργασία για την ετοιμότητα και την αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης, ιδίως μεταξύ γειτονικών κρατών μελών και με γειτονικές χώρες.

Δράση 6: Η Επιτροπή, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, θα στηρίζει τις προσπάθειες για τη διαφοροποίηση των ενεργειακών πηγών και την προώθηση προτύπων ασφάλειας και προστασίας για την αύξηση της ανθεκτικότητας των πυρηνικών υποδομών.

4.1.2 Ασφάλεια των μεταφορών και της αλυσίδας εφοδιασμού

Οι μεταφορές είναι ζωτικής σημασίας για τη λειτουργία της Ένωσης. Οι υβριδικές επιθέσεις στις υποδομές μεταφορών (όπως αεροδρόμια, οδικές υποδομές, λιμάνια και σιδηρόδρομοι) μπορούν να έχουν σοβαρές συνέπειες και να προκαλέσουν διαταραχές στα ταξίδια και στις αλυσίδες εφοδιασμού. Κατά την εφαρμογή της νομοθεσίας για την ασφάλεια των αεροπορικών και θαλάσσιων μεταφορών²¹, η Επιτροπή διενεργεί τακτικές επιθεωρήσεις²² και, μέσω των εργασιών της για την ασφάλεια των χερσαίων μεταφορών,

¹⁸ Σχετικά με την πρόοδο που έχει επιτευχθεί μέχρι τώρα, βλ. «Κατάσταση της Ενεργειακής Ένωσης το 2015» (COM(2015) 572 final).

¹⁹ Οδηγία 2009/71/Ευρατόμ του Συμβουλίου, της 25ης Ιουνίου 2009, περί θεσπίσεως κοινοτικού πλαισίου για την πυρηνική ασφάλεια πυρηνικών εγκαταστάσεων, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2014/87/Ευρατόμ του Συμβουλίου της 8ης Ιουλίου 2014.

²⁰ Οδηγία 2013/59/Ευρατόμ του Συμβουλίου, της 5ης Δεκεμβρίου 2013, για τον καθορισμό βασικών προτύπων ασφαλείας για την προστασία από τους κινδύνους που προκύπτουν από ιοντίζουσες ακτινοβολίες και την κατάργηση των οδηγιών 89/618/Ευρατόμ, 90/641/Ευρατόμ, 96/29/Ευρατόμ, 97/43/Ευρατόμ και 2003/122/Ευρατόμ.

²¹ [Κανονισμός \(ΕΚ\) αριθ. 300/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαρτίου 2008, για τη θέσπιση κοινών κανόνων στο πεδίο της ασφάλειας της πολιτικής αεροπορίας και την κατάργηση του κανονισμού \(ΕΚ\) αριθ. 2320/2002](#). Εκτελεστικός κανονισμός (ΕΕ) 2015/1998 της Επιτροπής, της 5ης Νοεμβρίου 2015, σχετικά με τον καθορισμό λεπτομερών μέτρων εφαρμογής των κοινών βασικών προτύπων ασφαλείας των αερομεταφορών από έκνομες ενέργειες. Οδηγία 2005/65/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Οκτωβρίου 2005, σχετικά με την ενίσχυση της ασφαλείας των λιμένων· [Κανονισμός \(ΕΚ\) αριθ. 725/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 2004, για τη βελτίωση της ασφάλειας στα πλοία και στις λιμενικές εγκαταστάσεις](#).

²² Σύμφωνα με τη νομοθεσία της ΕΕ, η Επιτροπή πρέπει να πραγματοποιεί επιθεωρήσεις για να εξασφαλίζεται η ορθή εφαρμογή από τα κράτη μέλη των απαιτήσεων ασφαλείας της αεροπορίας και της ναυτιλίας. Συμπεριλαμβάνονται επιθεωρήσεις από την αρμόδια αρχή του κράτους μέλους, καθώς και επιθεωρήσεις σε αερολιμένες, λιμένες, αερομεταφορείς, πλοία και οντότητες που εφαρμόζουν μέτρα

αποσκοπεί στην αντιμετώπιση των αναδυόμενων υβριδικών απειλών. Σχετικά με αυτό, συζητείται η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού πλαισίου βάσει του αναθεωρημένου κανονισμού ασφάλειας της αεροπορίας²³, ως μέρος της στρατηγικής αερομεταφορών για την Ευρώπη²⁴. Επιπλέον, οι απειλές για την ασφάλεια στη θάλασσα αντιμετωπίζονται στην ευρωπαϊκή στρατηγική για την ασφάλεια στη θάλασσα και στο σχέδιο δράσης της²⁵. Η στρατηγική αυτή επιτρέπει στην ΕΕ και στα κράτη μέλη της να αντιμετωπίσουν συνολικά τα προβλήματα ασφάλειας στη θάλασσα, συμπεριλαμβανομένης της καταπολέμησης των υβριδικών απειλών, μέσω της διατομεακής συνεργασίας των στρατιωτικών και μη στρατιωτικών παραγόντων με σκοπό την προστασία των θαλάσσιων υποδομών ζωτικής σημασίας, της παγκόσμιας αλυσίδας εφοδιασμού, της εμπορικής ναυτιλίας και των θαλάσσιων φυσικών και ενεργειακών πόρων. Η ασφάλεια της διεθνούς αλυσίδας εφοδιασμού εξετάζεται επίσης στην τελωνειακή στρατηγική διαχείρισης του κινδύνου και στο σχέδιο δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁶.

Δράση 7: Η Επιτροπή θα παρακολουθεί τις αναδυόμενες απειλές σε όλο τον τομέα των μεταφορών και θα επικαιροποιεί τη νομοθεσία κατά περίπτωση. Κατά την εφαρμογή της στρατηγικής θαλάσσιας ασφάλειας της ΕΕ και της τελωνειακής στρατηγικής διαχείρισης του κινδύνου και του σχεδίου δράσης της ΕΕ, η Επιτροπή και η Υπατη Εκπρόσωπος (στο πλαίσιο των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους), σε συντονισμό με τα κράτη μέλη, θα εξετάσουν τον τρόπο αντιμετώπισης των υβριδικών απειλών, ιδίως εκείνων που στρέφονται κατά των υποδομών μεταφορών ζωτικής σημασίας.

4.1.3 Διάστημα

Οι υβριδικές απειλές θα μπορούσαν να στοχεύσουν διαστημικές υποδομές με πολυτομεακές συνέπειες. Η ΕΕ έχει σχεδιάσει το πλαίσιο στήριξης της επιτήρησης και παρακολούθησης του διαστήματος²⁷ για τη δικτύωση πάγιων στοιχείων που ανήκουν στα κράτη μέλη με σκοπό την παροχή υπηρεσιών επιτήρησης και παρακολούθησης του διαστήματος²⁸ σε προσδιορισμένους χρήστες (κράτη μέλη, θεσμικά όργανα της ΕΕ,

ασφαλείας. Οι επιθεωρήσεις της Επιτροπής έχουν ως στόχο να διασφαλίζουν την πλήρη εφαρμογή των προτύπων της ΕΕ από τα κράτη μέλη.

²³ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/4 της Επιτροπής, της 5ης Ιανουαρίου 2016, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 216/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά βασικές απαιτήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος· Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 216/2008 της 20/02/2008 για τη θέσπιση κοινών κανόνων στον τομέα της πολιτικής αεροπορίας και για την ίδρυση Ευρωπαϊκού Οργανισμού Ασφαλείας της Αεροπορίας.

²⁴ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Στρατηγική για τις αερομεταφορές στην Ευρώπη, COM/2015/598 final, 7.12.2015.

²⁵ Τον Δεκέμβριο του 2014, το Συμβούλιο ενέκρινε σχέδιο δράσης για την εφαρμογή της στρατηγικής της ΕΕ για την ασφάλεια στη θάλασσα: http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/maritime-security/doc/20141216-action-plan_en.pdf

²⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή σχετικά με τη στρατηγική της ΕΕ και το σχέδιο δράσης για τη διαχείριση τελωνειακών κινδύνων: Αντιμετώπιση των κινδύνων, ενίσχυση της αλυσίδας εφοδιασμού και διευκόλυνση του εμπορίου, COM (2014) 527 final.

²⁷ Βλ. Οδηγία 541/2014/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.

²⁸ Όπως προειδοποίηση αποφυγής σύγκρουσης σε τροχιά, συναγερμικές ειδοποιήσεις σχετικά με κινδύνους κατάρρευσης ή σύγκρουσης, καθώς και με επικίνδυνη επανείσοδο διαστημικών αντικειμένων στην ατμόσφαιρα της γης.

ιδιοκτήτες και φορείς διαχείρισης διαστημικών σκαφών, καθώς και αρχές πολιτικής προστασίας). Στο πλαίσιο της επικείμενης διαστημικής στρατηγικής για την Ευρώπη, η Επιτροπή θα διερευνήσει την περαιτέρω ανάπτυξή της με σκοπό την παρακολούθηση υβριδικών απειλών κατά των διαστημικών υποδομών.

Οι δορυφορικές επικοινωνίες (SatComs) αποτελούν βασικό στοιχείο για τη διαχείριση κρίσεων, την αντίδραση στις καταστροφές, την αστυνομική επιτήρηση, τη φύλαξη των συνόρων και την επιτήρηση των ακτών. Αποτελούν τον κορμό των υποδομών μεγάλης κλίμακας, όπως οι μεταφορές, το διάστημα ή τα συστήματα τηλεχειριζόμενων αεροσκαφών. Σύμφωνα με την έκκληση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την προετοιμασία της επόμενης γενιάς κυβερνητικών δορυφορικών επικοινωνιών (GovSatCom), η Επιτροπή, σε συνεργασία με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας, εξετάζει τρόπους για τη συγκέντρωση της ζήτησης, στο πλαίσιο της επικείμενης διαστημικής στρατηγικής και του σχεδίου δράσης για την ευρωπαϊκή άμυνα.

Πολλές υποδομές ζωτικής σημασίας στηρίζονται σε ακριβείς χρονικές στιγμές ανταλλαγής πληροφοριών προκειμένου να συγχρονίζονται τα δίκτυά τους (π.χ. ενέργεια και τηλεπικοινωνίες) ή τις συναλλαγές χρονοσφραγίδας (π.χ. χρηματοπιστωτικές αγορές). Η εξάρτηση από ένα ενιαίο σήμα συγχρονισμού του Παγκόσμιου Δορυφορικού Συστήματος Πλοήγησης δεν παρέχει την ανθεκτικότητα που απαιτείται για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών. Το Galileo, το ευρωπαϊκό παγκόσμιο δορυφορικό σύστημα πλοήγησης, θα μπορούσε να προσφέρει μια δεύτερη αξιόπιστη πηγή συγχρονισμού.

Δράση 8: Στο πλαίσιο της επικείμενης διαστημικής στρατηγικής και του σχεδίου δράσης για την ευρωπαϊκή άμυνα, η Επιτροπή θα προτείνει την αύξηση της ανθεκτικότητας των διαστημικών υποδομών απέναντι στις υβριδικές απειλές, ιδίως, με ενδεχόμενη επέκταση του πεδίου του συστήματος επιτήρησης και παρακολούθησης του διαστήματος, ώστε να καλύπτονται οι υβριδικές απειλές, η προετοιμασία όσον αφορά την επόμενη γενιά του GovSatCom σε ευρωπαϊκό επίπεδο και η εισαγωγή του Galileo σε υποδομές ζωτικής σημασίας που εξαρτώνται από τον συγχρονισμό.

4.2. Αμυντικές ικανότητες

Οι αμυντικές ικανότητες πρέπει να ενισχυθούν προκειμένου να βελτιωθεί η ανθεκτικότητα της ΕΕ απέναντι στις υβριδικές απειλές. Είναι σημαντικό να προσδιοριστούν οι σχετικοί βασικοί τομείς, όπως π.χ. οι ικανότητες επιτήρησης και αναγνώρισης. Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας θα μπορούσε να λειτουργήσει ως καταλύτης για την ανάπτυξη στρατιωτικών ικανοτήτων, για παράδειγμα, με τη συντόμευση του κύκλου ανάπτυξης αμυντικής ικανότητας, την επένδυση σε τεχνολογίες, συστήματα και πρωτότυπα, το άνοιγμα αμυντικών επιχειρήσεων σε καινοτόμες εμπορικές τεχνολογίες που σχετίζονται με υβριδικές απειλές. Οι σχετικές ενέργειες θα μπορούσαν να εξεταστούν στο πλαίσιο του προσεχούς σχεδίου δράσης για την ευρωπαϊκή άμυνα.

Δράση 9: Η Ύπατη Εκπρόσωπος, υποστηριζόμενη κατά περίπτωση από τα κράτη μέλη, σε συνεργασία με την Επιτροπή, θα προτείνει σχέδια σχετικά με τον τρόπο προσαρμογής των αμυντικών ικανοτήτων και σχέδια ανάπτυξης που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την ΕΕ, ειδικότερα για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών κατά ενός κράτους μέλους ή πολλών κρατών μελών.

4.3. Προστασία της δημόσιας υγείας και της ασφάλειας των τροφίμων

Η υγεία του πληθυσμού θα μπορούσε να απειληθεί από τον χειρισμό μεταδοτικών νόσων ή τη μόλυνση των τροφίμων, του εδάφους, του αέρα και του πόσιμου νερού μέσω χημικών, βιολογικών, ραδιολογικών και πυρηνικών (ΧΒΡΠ) παραγόντων. Επιπλέον, η εκ προθέσεως διάδοση ζωικών ή φυτικών ασθενειών μπορεί να επηρεάσει σοβαρά την επισιτιστική ασφάλεια της Ένωσης και να έχει σημαντικές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις για κρίσιμους τομείς της τροφικής αλυσίδας της ΕΕ. Οι υπάρχουσες δομές της ΕΕ για την ασφάλεια της υγείας, την προστασία του περιβάλλοντος και την ασφάλεια των τροφίμων μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την απόκριση σε υβριδικές απειλές που χρησιμοποιούν αυτές τις μεθόδους.

Με βάση το δίκαιο της ΕΕ για τις διασυνοριακές απειλές κατά της υγείας²⁹, οι υφιστάμενοι μηχανισμοί συντονίζουν την ετοιμότητα για την αντιμετώπιση σοβαρών διασυνοριακών απειλών κατά της υγείας μεταξύ των κρατών μελών, των οργανισμών της ΕΕ και των επιστημονικών επιτροπών³⁰ μέσω του συστήματος έγκαιρης προειδοποίησης και αντίδρασης. Η Επιτροπή Ασφάλειας της Υγείας, η οποία συντονίζει την απόκριση των κρατών μελών στις απειλές, μπορεί να ενεργεί ως εστιακό σημείο για τα τρωτά σημεία του τομέα της δημόσιας υγείας³¹, ώστε να συμπεριληφθούν οι υβριδικές απειλές (ιδίως η βιοτρομοκρατία) στις κατευθυντήριες γραμμές επικοινωνίας σε περίπτωση κρίσεων και σε ασκήσεις ανάπτυξης ικανοτήτων (προσομοίωση κρίσεων) με τα κράτη μέλη. Στον τομέα της ασφάλειας των τροφίμων, μέσω του συστήματος έγκαιρης προειδοποίησης για τα τρόφιμα και τις ζωοτροφές (RASFF) και του κοινού συστήματος διαχείρισης κινδύνων (CRMS) για τα τελωνεία, οι αρμόδιες αρχές ανταλλάσσουν πληροφορίες ανάλυσης κινδύνου με σκοπό την παρακολούθηση των κινδύνων για την υγεία από μολυσμένα τρόφιμα. Για την υγεία των ζώων και των φυτών, η τρέχουσα αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της ΕΕ³² θα προσθέσει νέα στοιχεία στην

²⁹ Απόφαση αριθ. 1082/2013/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2013, σχετικά με σοβαρές διασυνοριακές απειλές κατά της υγείας και για την κατάργηση της απόφασης αριθ. 2119/98/ΕΚ (ΕΕ L 293/1 της 5.11.2013).

³⁰ Απόφαση C(2015) 5383 της Επιτροπής, της 7.8.2015, σχετικά με τη σύσταση επιστημονικών επιτροπών στον τομέα της ασφάλειας των καταναλωτών, της δημόσιας υγείας και του περιβάλλοντος.

³¹ Σύμφωνα με την απόφαση αριθ. 1082/2013/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2013, σχετικά με σοβαρές διασυνοριακές απειλές κατά της υγείας και για την κατάργηση της απόφασης αριθ. 2119/98/ΕΚ ΕΕ L 293/1.

³² Κανονισμός 2016/429 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις μεταδοτικές νόσους των ζώων και για την τροποποίηση και την κατάργηση ορισμένων πράξεων στον τομέα της υγείας των ζώων («νόμος για την υγεία των ζώων»), ΕΕ L84 της 31/3/2016. Όσον αφορά τον κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου περί προστατευτικών μέτρων κατά των επιβλαβών για τα φυτά οργανισμών («νομοθεσία για την υγεία των φυτών»), επτεύχθη μια πολιτική συμφωνία επί του κειμένου από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο στις 16 Δεκεμβρίου 2015.

υφιστάμενη «εργαλειοθήκη»³³, με σκοπό την καλύτερη προετοιμασία τους στην αντιμετώπιση υβριδικών απειλών.

Δράση 10: Η Επιτροπή, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, θα βελτιώσει την ευαισθητοποίηση και την ανθεκτικότητα απέναντι στις υβριδικές απειλές στο πλαίσιο των υφιστάμενων μηχανισμών ετοιμότητας και συντονισμού, ιδίως με την Επιτροπή Ασφάλειας της Υγείας.

4.4. Ασφάλεια στον κυβερνοχώρο

Η ΕΕ ωφελείται σημαντικά από τη διασυνδεδεμένη και ψηφιακή κοινωνία της. Οι επιθέσεις στον κυβερνοχώρο μπορούν να διαταράξουν τις ψηφιακές υπηρεσίες σε ολόκληρη την ΕΕ και τέτοιες επιθέσεις θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από δράστες υβριδικών απειλών. Η βελτίωση της ανθεκτικότητας των συστημάτων επικοινωνιών και πληροφοριών στην Ευρώπη είναι σημαντική για την υποστήριξη της ψηφιακής ενιαίας αγοράς. Η στρατηγική της ΕΕ για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο και το ευρωπαϊκό θεματολόγιο για την ασφάλεια παρέχουν το γενικό στρατηγικό πλαίσιο για πρωτοβουλίες της ΕΕ σχετικά με την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο και το έγκλημα στον κυβερνοχώρο. Η ΕΕ ήταν ενεργός στην ενίσχυση της ευαισθητοποίησης, την ανάπτυξη μηχανισμών συνεργασίας και απόκρισης στο πλαίσιο των προϊόντων της στρατηγικής για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο. Ειδικότερα, η προτεινόμενη οδηγία για την ασφάλεια δικτύων και πληροφοριών (ΑΔΠ)³⁴ αντιμετωπίζει τους κινδύνους που απειλούν την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο για ευρύ φάσμα βασικών παρόχων υπηρεσίας στους τομείς της ενέργειας, των μεταφορών, της οικονομίας και της υγείας. Αυτοί οι πάροχοι, καθώς και οι πάροχοι βασικών ψηφιακών υπηρεσιών (π.χ. υπολογιστικό νέφος) θα πρέπει να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα ασφαλείας και να αναφέρουν τα σοβαρά συμβάντα στις αρμόδιες εθνικές αρχές, επισημαίνοντας κάθε υβριδικό χαρακτηριστικό. Όταν εγκριθεί από τους συννομοθέτες, η αποτελεσματική μεταφορά στο εθνικό δίκαιο και η εφαρμογή της οδηγίας θα βελτιώσει τις ικανότητες όλων των κρατών μελών σε θέματα ασφάλειας στον κυβερνοχώρο, με την ενίσχυση της συνεργασίας τους στον τομέα της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών και βέλτιστων πρακτικών σχετικά με την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών. Ειδικότερα, η οδηγία προβλέπει τη δημιουργία ενός δικτύου 28 εθνικών ομάδων αντιμετώπισης περιστατικών που αφορούν την ασφάλεια ηλεκτρονικών υπολογιστών (CSIRTs) και ομάδων αντιμετώπισης έκτακτων αναγκών στην πληροφορική (CERT-EE)³⁵ προκειμένου να συνεχιστεί η επιχειρησιακή συνεργασία σε εθελοντική βάση.

³³ Π.χ. τράπεζες εμβολίων της ΕΕ, εξελιγμένο ηλεκτρονικό σύστημα πληροφοριών για τις ασθένειες των ζώων, αυξημένη υποχρέωση για τη λήψη μέτρων από εργαστήρια και άλλες οντότητες που ασχολούνται με παθογόνα.

³⁴ Πρόταση της Επιτροπής για οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με μέτρα για την εξασφάλιση κοινού υψηλού επιπέδου ασφάλειας δικτύων και πληροφοριών σε ολόκληρη την Ένωση COM(2013) 48 final — 7/2/2013. Έχει επιτευχθεί πολιτική συμφωνία από το Συμβούλιο της ΕΕ και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την εν λόγω προτεινόμενη οδηγία η οποία θα πρέπει να εγκριθεί επισήμως σύντομα.

³⁵ Ομάδα αντιμετώπισης έκτακτων αναγκών στην πληροφορική για τα θεσμικά όργανα της ΕΕ.

Για να ενθαρρύνει τη συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και τις προσεγγίσεις σε επίπεδο ΕΕ για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, η Επιτροπή δημιούργησε την πλατφόρμα ΑΔΠ, που εκδίδει κατευθυντήριες γραμμές για βέλτιστες πρακτικές όσον αφορά τη διαχείριση των κινδύνων. Ενώ τα κράτη μέλη καθορίζουν απαιτήσεις ασφαλείας και διαδικασίες κοινοποίησης εθνικών συμβάντων, η Επιτροπή ενθαρρύνει υψηλό βαθμό σύγκλισης των προσεγγίσεων διαχείρισης κινδύνου, κυρίως με βάση τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό για την Ασφάλεια Δικτύων και Πληροφοριών (ENISA).

Δράση 11: *Η Επιτροπή ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να δημιουργήσουν κατά προτεραιότητα ένα δίκτυο μεταξύ των 28 CSIRT και των CERT-ΕΕ, καθώς και ένα πλαίσιο για την ανάπτυξη στρατηγικής συνεργασίας. Η Επιτροπή, σε συντονισμό με τα κράτη μέλη, θα πρέπει να διασφαλίζει τη συνάφεια μεταξύ των τομεακών πρωτοβουλιών σχετικά με τις απειλές στον κυβερνοχώρο (π.χ. ενέργεια, αεροπορία, θαλάσσιες μεταφορές) και των διατομεακών ικανοτήτων που καλύπτονται από την οδηγία ΑΔΠ για τη συγκέντρωση πληροφοριών, εμπειρογνωμοσύνης και ταχείας απόκρισης.*

4.4.1. Βιομηχανία

Η αυξημένη εξάρτηση από συστήματα υπολογιστικού νέφους και μαζικά δεδομένα έχει αυξήσει την τρωτότητα σε υβριδικές απειλές. Η ψηφιακή ενιαία αγορά προβλέπει μια συμβατική σύμπραξη δημόσιου-ιδιωτικού τομέα όσον αφορά την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο³⁶, η οποία θα επικεντρώνεται στην έρευνα και την καινοτομία και θα βοηθήσει την Ένωση να διατηρήσει υψηλό βαθμό τεχνολογικής ικανότητας σε αυτόν τον τομέα. Η συμβατική σύμπραξη δημόσιου-ιδιωτικού τομέα θα συμβάλει στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ των διαφόρων παραγόντων της αγοράς και στην ανάπτυξη συνεργειών μεταξύ της ζήτησης και της προσφοράς. Αν και η συμβατική σύμπραξη δημόσιου-ιδιωτικού τομέα και τα συνοδευτικά μέτρα θα επικεντρωθούν κατά κύριο λόγο σε μη στρατιωτικά προϊόντα και υπηρεσίες της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο, τα αποτελέσματα αυτών των πρωτοβουλιών θα επιτρέψουν την καλύτερη προστασία των χρηστών τεχνολογίας, ακόμη και από υβριδικές απειλές.

Δράση 12: *Η Επιτροπή, σε συντονισμό με τα κράτη μέλη, θα συνεργαστεί με τη βιομηχανία στο πλαίσιο της συμβατικής σύμπραξης δημόσιου-ιδιωτικού τομέα για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, για να αναπτύξει και να δοκιμάσει τεχνολογίες για την καλύτερη προστασία των χρηστών και των υποδομών από υβριδικές απειλές στον κυβερνοχώρο.*

4.4.2. Ενέργεια

Η εμφάνιση έξυπνων σπιτιών και εφαρμογών και η ανάπτυξη ευφυών δικτύων, που αυξάνει την ψηφιοποίηση του ενεργειακού συστήματος, οδηγεί επίσης σε αυξημένη τρωτότητα σε επιθέσεις στον κυβερνοχώρο. Η ευρωπαϊκή στρατηγική για την

³⁶ Θα αρχίσει στα μέσα του 2016.

ενεργειακή ασφάλεια³⁷ και η στρατηγική «Ενεργειακή Ένωση»³⁸ στηρίζουν μια προσέγγιση που περιλαμβάνει κάθε πιθανό κίνδυνο, στην οποία συμπεριλαμβάνεται η ανθεκτικότητα στις υβριδικές απειλές. Το θεματικό δίκτυο για την προστασία ενεργειακών υποδομών ζωτικής σημασίας προωθεί τη συνεργασία μεταξύ των φορέων στον τομέα της ενέργειας (πετρέλαιο, φυσικό αέριο, ηλεκτρισμός). Η Επιτροπή δρομολόγησε μια διαδικτυακή πλατφόρμα για την ανάλυση και την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις απειλές και τα συμβάντα³⁹. Αναπτύσσει επίσης, από κοινού με τους εμπλεκόμενους παράγοντες⁴⁰, μια ολοκληρωμένη ενεργειακή στρατηγική για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο όσον αφορά τη λειτουργία των ευφών δικτύων για τον περιορισμό των τρωτών σημείων. Αν και οι αγορές ηλεκτρικής ενέργειας γίνονται όλο και πιο ενοποιημένες, οι κανόνες και οι διαδικασίες αντιμετώπισης καταστάσεων κρίσεις περιορίζονται ακόμη στο εθνικό επίπεδο. Οφείλουμε να εξασφαλίσουμε ότι οι κυβερνήσεις συνεργάζονται μεταξύ τους για την προετοιμασία και την πρόληψη, καθώς και τον περιορισμό των κινδύνων, και ότι όλοι οι σχετικοί παράγοντες ενεργούν βάσει μιας κοινής σειράς κανόνων.

Δράση 13: *Η Επιτροπή θα εκδώσει κατευθυντήριες γραμμές για τους ιδιοκτήτες πάγιων στοιχείων ευφών δικτύων με στόχο τη βελτίωση της ασφάλειας των εγκαταστάσεών τους. Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας σχεδιασμού της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, η Επιτροπή θα εξετάσει το ενδεχόμενο να προτείνει «σχέδια ετοιμότητας σε κινδύνους» και διαδικαστικούς κανόνες για την ανταλλαγή πληροφοριών και την αλληλεγγύη μεταξύ κρατών μελών σε εποχές κρίσεων, συμπεριλαμβανομένων κανόνων για τον τρόπο πρόληψης και περιορισμού των επιθέσεων στον κυβερνοχώρο.*

4.4.3. Διασφάλιση υγιών χρηματοπιστωτικών συστημάτων

Η οικονομία της ΕΕ απαιτεί ένα ασφαλές χρηματοπιστωτικό σύστημα και σύστημα πληρωμών για να λειτουργεί. Η προστασία του χρηματοπιστωτικού συστήματος και των υποδομών του από επιθέσεις στον κυβερνοχώρο, ανεξαρτήτως του κινήτρου ή της φύσης του δράστη, είναι ουσιαστικής σημασίας. Για να αντιμετωπίζει τις υβριδικές απειλές κατά των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών της ΕΕ, η βιομηχανία πρέπει να γνωρίζει την απειλή, να έχει δοκιμάσει τις άμυνές της και να διαθέτει την αναγκαία τεχνολογία για να προστατεύει τη βιομηχανία από τις επιθέσεις. Κατά συνέπεια, η ανταλλαγή πληροφοριών για απειλές μεταξύ των παραγόντων της χρηματοπιστωτικής αγοράς καθώς και με τις αρμόδιες αρχές και τους βασικούς παρόχους υπηρεσιών ή πελατών είναι ζωτικής σημασίας αλλά πρέπει να είναι ασφαλής και να τηρεί τις απαιτήσεις προστασίας των δεδομένων. Σύμφωνα με τις εργασίες σε διεθνή φόρουμ, όπως το έργο της G7 στον τομέα αυτό, η Επιτροπή θα επιδιώξει να προσδιορίσει παράγοντες που εμποδίζουν την κατάλληλη ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με απειλές και να προτείνει λύσεις. Είναι σημαντικό να διασφαλιστούν τακτικές δοκιμές και βελτιώσεις των πρωτοκόλλων για την

³⁷ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο: Ευρωπαϊκή στρατηγική για την ενεργειακή ασφάλεια — COM/2014/0330 final.

³⁸ Ανακοίνωση «Στρατηγική πλαίσιο για μια ανθεκτική Ενεργειακή Ένωση με μακρόπνοη πολιτική για την κλιματική αλλαγή», COM/2015/080 final.

³⁹ Κέντρο για την ανταλλαγή πληροφοριών για συμβάντα και απειλές της ΕΕ – ITIS.

⁴⁰ Με τη μορφή πλατφόρμας εμπειρογνομόνων της ενέργειας για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο (EECSP).

προστασία των επιχειρήσεων και των σχετικών υποδομών, συμπεριλαμβανομένης της συνεχούς αναβάθμισης των τεχνολογιών που ενισχύουν την ασφάλεια.

***Δράση 14:* Η Επιτροπή, σε συνεργασία με τον ENISA⁴¹, τα κράτη μέλη, τις αρμόδιες διεθνείς, ευρωπαϊκές και εθνικές αρχές και τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, θα προωθήσει και θα διευκολύνει τις πλατφόρμες και τα δίκτυα ανταλλαγής πληροφοριών σχετικά με απειλές και θα αντιμετωπίσει τους παράγοντες που εμποδίζουν την ανταλλαγή τέτοιων πληροφοριών.**

4.4.4. Μεταφορές

Τα σύγχρονα συστήματα μεταφορών (σιδηροδρομικές, οδικές, αεροπορικές, θαλάσσιες μεταφορές) βασίζονται σε συστήματα πληροφοριών που είναι ευάλωτα σε επιθέσεις στον κυβερνοχώρο. Λόγω της διασυννοριακής τους διάστασης, η ΕΕ πρέπει να διαδραματίσει ιδιαίτερο ρόλο. Η Επιτροπή, σε συντονισμό με τα κράτη μέλη, θα συνεχίσει να αναλύει τις απειλές στον κυβερνοχώρο και τους κινδύνους που αφορούν τις παράνομες παρεμβολές στα συστήματα μεταφορών. Η Επιτροπή αναπτύσσει έναν χάρτη πορείας σχετικά με την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο για την αεροπορία σε συνεργασία με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Ασφάλειας της Αεροπορίας (EASA)⁴². Οι απειλές στον κυβερνοχώρο κατά της ασφάλειας στη θάλασσα αντιμετωπίζονται επίσης στην ευρωπαϊκή στρατηγική για την ασφάλεια στη θάλασσα και στο σχέδιο δράσης της.

***Δράση 15:* Η Επιτροπή και η Ύπατη Εκπρόσωπος (στο πλαίσιο των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους), σε συντονισμό με τα κράτη μέλη, θα εξετάσουν τον τρόπο αντιμετώπισης των υβριδικών απειλών, ιδίως εκείνων που αφορούν επιθέσεις στον κυβερνοχώρο σε ολόκληρο τον τομέα των μεταφορών.**

4.5. Αντιμετώπιση της χρηματοδότησης υβριδικών απειλών

Οι δράστες των υβριδικών απειλών χρειάζονται χρηματοδότηση για τη διατήρηση των δραστηριοτήτων τους. Η χρηματοδότηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την υποστήριξη τρομοκρατικών ομάδων ή άλλων πιο δυσδιάκριτων μορφών αποσταθεροποίησης, όπως η υποστήριξη ομάδων πίεσης και περιθωριακών πολιτικών κομμάτων. Η ΕΕ εντείνει τις προσπάθειές της κατά της χρηματοδότησης του εγκλήματος και της τρομοκρατίας, σύμφωνα με όσα ορίζονται στο ευρωπαϊκό θεματολόγιο για την ασφάλεια, ιδίως με το

⁴¹ Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια Δικτύων και Πληροφοριών.

⁴² Ο νέος κανονισμός για τον EASA είναι επί του παρόντος υπό συζήτηση μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου μετά από πρόταση της Επιτροπής του Δεκεμβρίου 2015. Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση κοινών κανόνων στον τομέα της πολιτικής αεροπορίας και την ίδρυση Οργανισμού Αεροπορικής Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 216/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου - COM(2015) 613 final, 2015/0277 (COD).

σχέδιο δράσης⁴³. Σε αυτό το πλαίσιο, και συγκεκριμένα, το αναθεωρημένο ευρωπαϊκό πλαίσιο καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ενισχύει την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, διευκολύνει το έργο των εθνικών μονάδων χρηματοοικονομικών πληροφοριών (ΜΧΠ), με σκοπό να εντοπίζονται και να παρακολουθούνται ύποπτες μεταβιβάσεις χρημάτων και ανταλλαγές πληροφοριών, με παράλληλη διασφάλιση της ανιχνευσιμότητας μεταβιβάσεων κεφαλαίων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Θα μπορούσε, επομένως, να συμβάλει επίσης στην αντιμετώπιση υβριδικών απειλών. Στο πλαίσιο των μέσων της ΚΕΠΠΑ, θα μπορούσαν να εξεταστούν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά περιοριστικά μέτρα για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών.

Δράση 16: Η Επιτροπή θα χρησιμοποιήσει την εφαρμογή του σχεδίου δράσης για την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών.

4.6. Ανάπτυξη ανθεκτικότητας απέναντι στη ριζοσπαστικοποίηση και τον βίαιο εξτρεμισμό.

Παρόλο που οι τρομοκρατικές πράξεις και ο βίαιος εξτρεμισμός δεν είναι, εξ ορισμού, υβριδικού χαρακτήρα, οι δράστες υβριδικών απειλών μπορούν να απευθύνονται σε ευάλωτα μέλη της κοινωνίας και να τα στρατολογούν με τη ριζοσπαστικοποίησή τους μέσω σύγχρονων διαύλων επικοινωνίας (συμπεριλαμβανομένων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και ομάδων υποκατάστασης) και της προπαγάνδας.

Προκειμένου να αντιμετωπιστεί το εξτρεμιστικό περιεχόμενο στο Διαδίκτυο, η Επιτροπή - στο πλαίσιο της στρατηγικής για την ψηφιακή ενιαία αγορά - αναλύει την ανάγκη θέσπισης νέων μέτρων, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τις επιπτώσεις τους για τα θεμελιώδη δικαιώματα της ελευθερίας της έκφρασης και της πληροφόρησης: αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει αυστηρές διαδικασίες για την αφαίρεση του παράνομου περιεχομένου με ταυτόχρονη αποφυγή της αφαίρεσης νόμιμου περιεχομένου («αναγγελία και δράση») και μεγαλύτερη ευθύνη και τη δέουσα επιμέλεια από τους μεσάζοντες στον τρόπο διαχείρισης των δικτύων και συστημάτων τους. Τούτο θα μπορούσε να συμπληρώσει την υφιστάμενη εθελοντική προσέγγιση, όπου οι εταιρείες του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (ιδίως εκείνων που υπάγονται στο Φόρουμ της ΕΕ για το Διαδίκτυο) και σε συντονισμό με τη Μονάδα της ΕΕ για την αναφορά διαδικτυακού περιεχομένου, αφαιρούν πάραυτα την τρομοκρατική προπαγάνδα.

Στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού θεματολογίου για την ασφάλεια, η ριζοσπαστικοποίηση αντιμετωπίζεται με την ανταλλαγή εμπειριών και με την ανάπτυξη βέλτιστων πρακτικών, συμπεριλαμβανομένης της συνεργασίας με τις τρίτες χώρες. Η συμβουλευτική ομάδα

⁴³ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με σχέδιο δράσης για την ενίσχυση της καταπολέμησης της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας - (COM(2016) 50 final).

στρατηγικής επικοινωνίας για τη Συρία αποσκοπεί στο να ενισχύσει την ανάπτυξη και διάδοση εναλλακτικών μηνυμάτων για την αντιμετώπιση της τρομοκρατικής προπαγάνδας. Το δίκτυο ευαισθητοποίησης σχετικά με τη ριζοσπαστικοποίηση υποστηρίζει τα κράτη μέλη και τους εμπλεκόμενους φορείς που είναι σε επαφή με ριζοσπαστικοποιημένα άτομα (συμπεριλαμβανομένων των ξένων τρομοκρατών μαχητών) ή εκείνα που θεωρούνται ευάλωτα στη ριζοσπαστικοποίηση. Το δίκτυο ευαισθητοποίησης σχετικά με τη ριζοσπαστικοποίηση προβλέπει δραστηριότητες κατάρτισης και παροχής συμβουλών και θα προσφέρει στήριξη σε τρίτες χώρες προτεραιότητας, όπου υπάρχει επιθυμία δέσμευσης. Επιπλέον, η Επιτροπή ενισχύει τη δικαστική συνεργασία μεταξύ των παραγόντων της ποινικής δικαιοσύνης, συμπεριλαμβανομένης της Eurojust, για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και της ριζοσπαστικοποίησης σε όλα τα κράτη μέλη, καθώς και της μεταχείρισης ξένων τρομοκρατών μαχητών και μαχητών που επιστρέφουν.

Με τη συμπλήρωση αυτών των προσεγγίσεων στην **εξωτερική δράση** της, η ΕΕ συμβάλλει στην αντιμετώπιση του βίαιου εξτρεμισμού, μεταξύ άλλων, μέσω της εξωτερικής δέσμευσης και προβολής, της πρόληψης (αντιμετώπιση της ριζοσπαστικοποίησης και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας), καθώς και με μέτρα για την αντιμετώπιση υποκείμενων οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών παραγόντων που παρέχουν ευκαιρίες δράσης σε τρομοκρατικές ομάδες.

Δράση 17: Η Επιτροπή εφαρμόζει τις δράσεις κατά της ριζοσπαστικοποίησης που έχουν καθοριστεί στο ευρωπαϊκό θεματολόγιο για την ασφάλεια και αναλύει την ανάγκη ενίσχυσης των διαδικασιών για την αφαίρεση του παράνομου περιεχομένου, ζητώντας από τους μεσάζοντες τη δέουσα επιμέλεια στη διαχείριση δικτύων και συστημάτων.

4.7. Ενίσχυση της συνεργασίας με τρίτες χώρες

Όπως τονίζεται στο ευρωπαϊκό θεματολόγιο για την ασφάλεια, η ΕΕ έχει αυξήσει την εστίασή της στη δημιουργία ικανοτήτων σε **χώρες εταίρους** στον τομέα της ασφάλειας, μεταξύ άλλων, στηριζόμενη στη σχέση μεταξύ ασφάλειας και ανάπτυξης και αναπτύσσοντας τη διάσταση ασφαλείας της αναθεωρημένης Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας⁴⁴. Οι δράσεις αυτές μπορούν επίσης να προωθήσουν την ανθεκτικότητα των εταίρων απέναντι στις υβριδικές απειλές.

Η Επιτροπή σκοπεύει να ενισχύσει περαιτέρω την ανταλλαγή επιχειρησιακών και στρατηγικών πληροφοριών με τις χώρες της διεύρυνσης και στο πλαίσιο της ανατολικής εταιρικής σχέσης και της Νότιας Γειτονίας, κατά περίπτωση, για τη συμβολή στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, της τρομοκρατίας, της παράτυπης μετανάστευσης και της διακίνησης φορητών όπλων. Για την καταπολέμηση της

⁴⁴ Κοινή ανακοίνωση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών, Επανεξέταση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας, 18.11.2015, JOIN(2015) 50 final.

τρομοκρατίας, η ΕΕ εντείνει τη συνεργασία με τρίτες χώρες με την καθιέρωση αναβαθμισμένου διαλόγου για την ασφάλεια και με σχέδια δράσης.

Τα μέσα εξωτερικής χρηματοδότησης της ΕΕ αποσκοπούν στη δημιουργία λειτουργικών και υπεύθυνων θεσμικών οργάνων σε τρίτες χώρες⁴⁵ που αποτελούν προϋπόθεση για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των απειλών κατά της ασφάλειας και για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας. Στο πλαίσιο αυτό, η μεταρρύθμιση του τομέα της ασφάλειας και η ανάπτυξη ικανοτήτων για τη στήριξη της ασφάλειας και της ανάπτυξης⁴⁶ αποτελούν βασικά εργαλεία. Στο πλαίσιο του μηχανισμού συμβολής στη σταθερότητα και την ειρήνη⁴⁷, η Επιτροπή ανέπτυξε δράσεις για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας στον κυβερνοχώρο και της ικανότητας των εταίρων να εντοπίζουν και να αντιμετωπίζουν επιθέσεις στον κυβερνοχώρο και το έγκλημα στον κυβερνοχώρο, γεγονός που θα συμβάλει στην αντιμετώπιση υβριδικών απειλών σε τρίτες χώρες. Η ΕΕ χρηματοδοτεί δραστηριότητες για τη δημιουργία ικανοτήτων σε χώρες εταίρους με στόχο τον μετριασμό των κινδύνων για την ασφάλεια που συνδέονται με ζητήματα ΧΒΡΠ⁴⁸.

Τέλος, υπό το πνεύμα της ολοκληρωμένης προσέγγισης για τη διαχείριση των κρίσεων, τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να αναπτύξουν τα μέσα και τις αποστολές της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ), ανεξάρτητα από τα μέσα που αναπτύσσει η ΕΕ ή συμπληρωματικά προς αυτά, προκειμένου να συνδράμουν τους εταίρους στην ενίσχυση των ικανοτήτων τους. Μπορούν να προβλεφθούν τα ακόλουθα μέτρα: i) στήριξη για τη στρατηγική επικοινωνίας, ii) συμβουλευτική στήριξη για τα κυριότερα υπουργεία που είναι εκτεθειμένα σε υβριδικές απειλές· iii) πρόσθετη στήριξη για τη διαχείριση των συνόρων σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης. Θα μπορούσαν να διερευνηθούν περαιτέρω συνέργειες μεταξύ των μέσων της ΚΠΑΑ και των παραγόντων στους τομείς της ασφάλειας, των τελωνείων και της δικαιοσύνης, καθώς και των σχετικών οργανισμών της ΕΕ⁴⁹, της Ιντερπόλ και της Ευρωπαϊκής Δύναμης Χωροφυλακής, σύμφωνα με τις εντολές τους.

⁴⁵ Ό.π.: Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Στρατηγική διεύρυνσης της ΕΕ, 10.11.2015, COM(2015) 611 final· Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών - Αύξηση του αντίκτυπου της αναπτυξιακής πολιτικής της ΕΕ: ένα πρόγραμμα δράσης για αλλαγή, 13.10.2011, COM(2011) 637 final.

⁴⁶ Κοινή ανακοίνωση με τίτλο «Ανάπτυξη ικανοτήτων για τη στήριξη της ασφάλειας και της ανάπτυξης - Στήριξη στους εταίρους για την αποτροπή και τη διαχείριση των κρίσεων (JOIN(2015)17final).

⁴⁷ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 230/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαρτίου 2014, για τη θέσπιση μηχανισμού συμβολής στη σταθερότητα και την ειρήνη (ΕΕ L 77/1 της 15.3.2014).

⁴⁸ Οι τομείς που καλύπτονται περιλαμβάνουν την παρακολούθηση των συνόρων, τη διαχείριση κρίσεων, την πρώτη αντίδραση, την παράνομη διακίνηση, τον έλεγχο των εξαγωγών ειδών διπλής χρήσης, την παρακολούθηση και τον έλεγχο ασθενειών, τις εγκληματολογικές έρευνες για τα πυρηνικά, την ανάκαμψη μετά από συμβάντα και την προστασία των εγκαταστάσεων υψηλού κινδύνου. Μπορούν να ανταλλάσσονται με τρίτες χώρες οι βέλτιστες πρακτικές που προκύπτουν από εργαλεία που έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης ΧΒΡΠ της ΕΕ, όπως το Ευρωπαϊκό Εκπαιδευτικό Κέντρο Πυρηνικής Ασφάλειας και η συμμετοχή της ΕΕ στη διεθνή ομάδα επιτήρησης των συνόρων.

⁴⁹ ΕΥΡΩΠΟΛ, FRONTEX, CEPOL, EUROJUST.

Δράση 18: *Η Ύπατη Εκπρόσωπος, σε συντονισμό με την Επιτροπή, θα δρομολογήσει μια έρευνα των υβριδικών κινδύνων στις γειτονικές περιοχές.*

Η Ύπατη Εκπρόσωπος, η Επιτροπή και τα κράτη μέλη θα χρησιμοποιήσουν τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους για τη δημιουργία ικανοτήτων των εταίρων και την ενίσχυση της ανθεκτικότητάς τους σε υβριδικές απειλές. Αποστολές της ΚΠΑΑ θα μπορούσαν να αναπτυχθούν ανεξάρτητα από τα μέσα της ΕΕ ή συμπληρωματικά προς αυτά, για την υποστήριξη των εταίρων στην ενίσχυση των ικανοτήτων τους.

5. ΠΡΟΛΗΨΗ, ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΣΤΙΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΜΨΗ

Όπως αναφέρεται στο τμήμα 3.1, η προτεινόμενη Μονάδα Ανάλυσης Υβριδικών Απειλών της ΕΕ έχει ως στόχο να αναλύει τους σχετικούς δείκτες για την πρόληψη και την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών και να ενημερώνει τους φορείς λήψης αποφάσεων της ΕΕ. Ενώ οι αδυναμίες μπορούν να περιοριστούν μέσω μακροπρόθεσμων πολιτικών σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο ΕΕ, βραχυπρόθεσμα, εξακολουθεί να είναι ζωτικής σημασίας η ενίσχυση των ικανοτήτων των κρατών μελών και της Ένωσης σε θέματα πρόληψης, αντιμετώπισης και ανάκαμψης από υβριδικές απειλές γρήγορα και συντονισμένα.

Η ταχεία αντίδραση σε συμβάντα που προκαλούνται από υβριδικές απειλές είναι ουσιαστικής σημασίας. Στο πλαίσιο αυτό, η διευκόλυνση των εθνικών δράσεων πολιτικής προστασίας και ικανοτήτων από το Ευρωπαϊκό Κέντρο Συντονισμού για την Αντιμετώπιση Καταστάσεων Έκτακτης Ανάγκης⁵⁰ θα μπορούσε να αποτελέσει αποτελεσματικό μηχανισμό απόκρισης ως προς τις πτυχές των υβριδικών απειλών που απαιτούν αντίδραση πολιτικής προστασίας. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί σε συντονισμό με άλλους μηχανισμούς απόκρισης και συστήματα έγκαιρης προειδοποίησης της ΕΕ, ιδίως με την αίθουσα διαχείρισης κρίσεων της ΕΥΕΔ για τις εξωτερικές διαστάσεις της ασφάλειας και το Κέντρο Στρατηγικής Ανάλυσης και Αντίδρασης για την εσωτερική ασφάλεια.

Η ρήτρα αλληλεγγύης (άρθρο 222 της ΣΛΕΕ) επιτρέπει την ανάληψη ενωσιακής δράσης, καθώς και δράσεων μεταξύ κρατών μελών, εάν ένα κράτος μέλος δεχθεί τρομοκρατική επίθεση ή πληγεί από φυσική ή ανθρωπογενή καταστροφή. Η δράση της Ένωσης για την υποστήριξη των κρατών μελών υλοποιείται με την εφαρμογή της απόφασης 2014/415/ΕΕ του Συμβουλίου⁵¹. Οι ρυθμίσεις για τον συντονισμό στο πλαίσιο του Συμβουλίου θα πρέπει να βασίζονται στις ολοκληρωμένες ρυθμίσεις της ΕΕ για την αντιμετώπιση πολιτικών κρίσεων⁵². Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή και η Ύπατη Εκπρόσωπος (στο πλαίσιο των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους) προσδιορίζουν τις σχετικές πράξεις της Ένωσης και υποβάλλουν προτάσεις στο Συμβούλιο για αποφάσεις σχετικά με έκτακτα μέτρα.

⁵⁰ http://ec.europa.eu/echo/what/civil-protection/emergency-response-coordination-centre-ercc_en.

⁵¹ Απόφαση 2014/415/ΕΕ του Συμβουλίου σχετικά με τις ρυθμίσεις για την εφαρμογή από την Ένωση της ρήτρας αλληλεγγύης (ΕΕ L 192 της 1.7.2014, σ. 53).

⁵² <http://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/publications/2014/eu-ipcr/>

Το άρθρο 222 ΣΛΕΕ καλύπτει επίσης καταστάσεις που συνεπάγονται άμεση συνδρομή από ένα ή περισσότερα κράτη μέλη σε κράτος μέλος που έχει πέσει θύμα τρομοκρατικής επίθεσης ή καταστροφής. Εν προκειμένω, η απόφαση 2014/415/ΕΕ του Συμβουλίου δεν εφαρμόζεται. Λόγω της ασάφειας που χαρακτηρίζει τις υβριδικές δραστηριότητες, η δυνατότητα εφαρμογής της ρήτρας αλληλεγγύης ως έσχατο μέσο θα πρέπει να αξιολογείται από την Επιτροπή και την Ύπατη Εκπρόσωπο (στο πλαίσιο των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους), σε περίπτωση που ένα κράτος μέλος της ΕΕ δέχεται συχνές υβριδικές απειλές.

Αντίθετα από το άρθρο 222 της ΣΛΕΕ, εάν πολλαπλές σοβαρές υβριδικές απειλές συνιστούν ένοπλες επιθέσεις κατά κράτους μέλους της ΕΕ, θα μπορούσε να γίνει επίκληση του άρθρου 42 παράγραφος 7 της ΣΕΕ ώστε να προβλεφθεί η κατάλληλη και έγκαιρη αντίδραση. Μια ευρεία και σοβαρή εκδήλωση υβριδικών απειλών μπορεί επίσης να απαιτήσει μεγαλύτερη συνεργασία και συντονισμό με το ΝΑΤΟ.

Κατά την προετοιμασία των δυνάμεών τους, τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να λαμβάνουν υπόψη ενδεχόμενες υβριδικές απειλές. Για να είναι έτοιμα να λαμβάνουν αποφάσεις γρήγορα και αποτελεσματικά στην περίπτωση υβριδικής επίθεσης, τα κράτη μέλη πρέπει να πραγματοποιούν τακτικές ασκήσεις, σε εργασιακό και πολιτικό επίπεδο, για να δοκιμάζουν την ικανότητά τους λήψης αποφάσεων σε εθνικό και πολυεθνικό επίπεδο. Ο στόχος θα είναι να υπάρχει ένα κοινό επιχειρησιακό πρωτόκολλο μεταξύ των κρατών μελών, της Επιτροπής και της Ύπατης Εκπροσώπου, που θα καθορίζει αποτελεσματικές διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούνται σε περίπτωση υβριδικής απειλής, από την αρχική φάση προσδιορισμού μέχρι την τελική φάση της επίθεσης, και θα χαρτογραφεί τον ρόλο κάθε θεσμικού οργάνου και παράγοντα της Ένωσης στη διαδικασία.

Ως σημαντική συνιστώσα της δέσμευσης της ΚΠΑΑ, η συνεργασία θα μπορούσε να προβλέπει α) μη στρατιωτική και στρατιωτική κατάρτιση, β) αποστολές καθοδήγησης και παροχής συμβουλών με στόχο τη βελτίωση της ασφάλειας και της αμυντικής ικανότητας απειλούμενου κράτους, γ) σχέδια έκτακτης ανάγκης για τον εντοπισμό ενδείξεων υβριδικών απειλών και την ενίσχυση των ικανοτήτων έγκαιρης προειδοποίησης, δ) στήριξη της διαχείρισης των συνόρων, σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, ε) υποστήριξη σε εξειδικευμένους τομείς, όπως μετριασμός του κινδύνου από ΧΒΡΠ και εκκένωση αμάχων.

Δράση 19: Η Ύπατη Εκπρόσωπος και η Επιτροπή, σε συντονισμό με τα κράτη μέλη, θα καθιερώσουν ένα κοινό επιχειρησιακό πρωτόκολλο και θα διεξάγουν τακτικές ασκήσεις ούτως ώστε να βελτιωθεί η ικανότητα λήψης στρατηγικών αποφάσεων για την αντιμετώπιση των σύνθετων υβριδικών απειλών, με βάση τις διαδικασίες διαχείρισης κρίσεων και τις ολοκληρωμένες ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση πολιτικών κρίσεων.

Δράση 20: Η Επιτροπή και η Ύπατη Εκπρόσωπος, στο πλαίσιο των αντίστοιχων τομέων αρμοδιοτήτων τους, θα εξετάσουν τη δυνατότητα εφαρμογής και τις

πρακτικές συνέπειες του άρθρου 222 της ΣΛΕΕ και του άρθρου 42 παράγραφος 7 της ΣΕΕ σε περίπτωση εκτεταμένης και σοβαρής υβριδικής επίθεσης.

Δράση 21: *Η Ύπατη Εκπρόσωπος, σε συντονισμό με τα κράτη μέλη, θα ενσωματώσει, αξιοποιήσει και συντονίσει τις ικανότητες στρατιωτικής δράσης για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών στο πλαίσιο της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας.*

6. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΝΑΤΟ

Οι υβριδικές απειλές αποτελούν πρόκληση, όχι μόνο για την ΕΕ αλλά και για άλλους σημαντικούς οργανισμούς εταίρους όπως τα Ηνωμένα Έθνη (ΟΗΕ), ο Οργανισμός για την ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) και ιδίως το ΝΑΤΟ. Μια αποτελεσματική αντίδραση απαιτεί διάλογο και συντονισμό τόσο σε πολιτικό όσο και σε επιχειρησιακό επίπεδο μεταξύ οργανισμών. Η στενότερη συνεργασία μεταξύ της ΕΕ και του ΝΑΤΟ θα καταστήσει τους δύο οργανισμούς ισχυρότερους ως προς την προετοιμασία και την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών κατά συμπληρωματικό και αμοιβαία υποστηρικτικό τρόπο, με βάση την αρχή του μη αποκλεισμού, με παράλληλο σεβασμό της αυτονομίας λήψης αποφάσεων του κάθε οργανισμού και των κανόνων προστασίας των δεδομένων.

Οι δύο οργανισμοί μοιράζονται κοινές αξίες και αντιμετωπίζουν παρόμοιες προκλήσεις. Τα κράτη μέλη της ΕΕ και οι σύμμαχοι του ΝΑΤΟ αναμένουν από τους αντίστοιχους οργανισμούς τους να τα υποστηρίξουν, ενεργώντας με ταχύτητα, αποφασιστικότητα και με συντονισμένο τρόπο σε περίπτωση κρίσης, ή υπό ιδανικές συνθήκες για την πρόληψη της κρίσης. Για στενότερη συνεργασία και συντονισμό ΕΕ-ΝΑΤΟ έχουν προσδιοριστεί ορισμένοι τομείς, συμπεριλαμβανομένων της ορθής αντίληψης της κατάστασης, της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο στον τομέα των στρατηγικών επικοινωνιών και της πρόληψης και αντιμετώπισης των κρίσεων. Ο διεξαγόμενος άτυπος διάλογος ΕΕ-ΝΑΤΟ σχετικά με τις υβριδικές απειλές πρέπει να ενισχυθεί προκειμένου να συντονιστούν οι δραστηριότητες των δύο οργανισμών στον τομέα αυτό.

Για την ανάπτυξη συμπληρωματικών αντιδράσεων ΕΕ/ΝΑΤΟ, είναι σημαντικό και οι δύο οργανισμοί να έχουν την ίδια εικόνα της κατάστασης πριν και κατά τη διάρκεια της κρίσης. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί με την τακτική ανταλλαγή αναλύσεων και διδαγμάτων που έχουν αντληθεί, αλλά και με την άμεση σύνδεση μεταξύ της Μονάδας Ανάλυσης Υβριδικών Απειλών της ΕΕ και της αντίστοιχης μονάδας του ΝΑΤΟ. Είναι εξίσου σημαντικό να αναπτυχθεί αμοιβαία γνώση των αντίστοιχων διαδικασιών διαχείρισης κρίσεων κάθε οργανισμού προκειμένου να διασφαλίζεται η ταχεία και αποτελεσματική αντίδραση. Η ανθεκτικότητα θα μπορούσε να ενισχυθεί με την εξασφάλιση συμπληρωματικότητας στον καθορισμό κοινών προτύπων για τα ζωτικά τμήματα των υποδομών τους, καθώς και στενής συνεργασίας σε θέματα στρατηγικής επικοινωνίας και άμυνας στον κυβερνοχώρο. Κοινές ασκήσεις χωρίς αποκλεισμούς τόσο σε πολιτικό όσο και σε τεχνικό επίπεδο θα ενισχύσουν την αποτελεσματικότητα της ικανότητας λήψης αποφάσεων των δύο οργανισμών. Η διερεύνηση περαιτέρω επιλογών

σε δραστηριότητες κατάρτισης θα βοηθήσει στην ανάπτυξη ενός συγκρίσιμου επιπέδου εμπειρογνωμοσύνης σε κρίσιμους τομείς.

Δράση 22: Η Ύπατη Εκπρόσωπος, σε συντονισμό με την Επιτροπή, θα συνεχίσει τον άτυπο διάλογο και θα ενισχύσει τη συνεργασία και τον συντονισμό με το ΝΑΤΟ για την ορθή αντίληψη της κατάστασης, τις στρατηγικές επικοινωνίες, την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο και την «πρόληψη και αντίδραση σε κρίσεις» για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών, τηρώντας τις αρχές του μη αποκλεισμού και της αυτονομίας κάθε οργανισμού ως προς τη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα κοινή ανακοίνωση περιγράφει ενέργειες που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση υβριδικών απειλών και στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο, καθώς και σε επίπεδο εταίρων. Καθόσον η προσπάθεια εστιάζεται στην **αύξηση της ευαισθητοποίησης**, προτείνεται η δημιουργία ειδικών μηχανισμών για την ανταλλαγή πληροφοριών με τα κράτη μέλη και τον συντονισμό της ικανότητας της ΕΕ να αναπτύσσει στρατηγικές επικοινωνίες. Έχουν προσδιοριστεί δράσεις για την **ενίσχυση της ανθεκτικότητας** σε τομείς όπως η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, οι υποδομές ζωτικής σημασίας, η προστασία του χρηματοπιστωτικού συστήματος από παράνομη χρήση και οι προσπάθειες για την αντιμετώπιση του βίαιου εξτρεμισμού και της ριζοσπαστικοποίησης. Σε καθέναν από αυτούς τους τομείς, η εφαρμογή των στρατηγικών που συμφωνήθηκαν από την ΕΕ και τα κράτη μέλη, καθώς και η πλήρης εφαρμογή από τα κράτη μέλη της υπάρχουσας νομοθεσίας, θα αποτελέσει ένα σημαντικό πρώτο βήμα, ενώ έχουν προταθεί ορισμένες πιο συγκεκριμένες δράσεις για την περαιτέρω ενίσχυση των προσπαθειών αυτών.

Όσον αφορά την **πρόληψη, την αντίδραση και την ανάκαμψη από υβριδικές απειλές**, προτείνεται να εξεταστεί η σκοπιμότητα εφαρμογής της ρήτρας αλληλεγγύης του άρθρου 222 της ΣΛΕΕ (όπως προσδιορίζεται στη σχετική απόφαση) και του άρθρου 42 παράγραφος 7 της ΣΕΕ, στην περίπτωση εκτεταμένης και σοβαρής υβριδικής επίθεσης. Η ικανότητα λήψης στρατηγικών αποφάσεων θα μπορούσε να ενισχυθεί με τη δημιουργία κοινού επιχειρησιακού πρωτοκόλλου.

Τέλος, προτείνεται η **ενίσχυση της συνεργασίας και του συντονισμού μεταξύ της ΕΕ και του ΝΑΤΟ** για κοινές προσπάθειες αντιμετώπισης υβριδικών απειλών.

Κατά την εφαρμογή αυτού του κοινού πλαισίου, η Ύπατη Εκπρόσωπος και η Επιτροπή δεσμεύονται να κινητοποιούν τα κατάλληλα μέσα της ΕΕ που έχουν στη διάθεσή τους. Είναι σημαντικό η ΕΕ, από κοινού με τα κράτη μέλη, να εργαστούν για τη μείωση των κινδύνων που συνδέονται με την έκθεση σε δυνητικά υβριδικές απειλές από κρατικούς και μη κρατικούς παράγοντες.